

อุดมศึกษาไทยในอาเซียน รูปแบบ แนวโน้มและทิศทางการปรับตัวในอนาคต
Thailand's Higher education in Asian community : Modes of learning, trends and future
adaptation

กานต์สุตา แก้วมีสี

ระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่จะถึงนี้ส่งผลให้เห็นถึงผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่อาเซียนให้ความสนใจและบัญญัติไว้ในกฎบัตรอาเซียนในฐานะที่การศึกษาเป็นหลักพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการพัฒนาด้านการศึกษาเพื่อเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกประเทศให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งถือว่าเป็นหน่วยการศึกษาแรกที่จะได้รับผลกระทบจากการเปิดประชาคมอาเซียนมากที่สุด ทั้งในด้านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนบุคลากร นักศึกษา อาจารย์การเปิดเสรีทางการศึกษาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตดังนั้นการเตรียมพร้อมของสถานศึกษาไทยทั้งในด้านของนักศึกษา อาจารย์บุคลากรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านทักษะภาษาทักษะการทำงานเพื่อพัฒนานักศึกษาที่มีคุณภาพออกสู่การแข่งขันในตลาดแรงงานอาเซียนการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อรองรับการเปิดเสรีด้านการศึกษาและการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายอาชีพในอนาคต

คำสำคัญ การศึกษา , อาเซียน, อุดมศึกษา

Abstract

The AEC integration in the year 2015 will effect changes in economics, social, politic, and especially education that be written in AEC Blueprint because education is the basic of human capital development and growth of the nations.

The reform education must be improve dinallnation members to meet AEC requirement, especiallyhigher education that will be affected the most from the integration. Students, professors, officers must prepare themselves with English skills, working skill to compete in the Asian labor market. Education officers should be skillfully, the course syllabus also be adapted to support AEC operation and labor mobility in the near future.

Keywords: Education, Asians, higher education

ความสำคัญและที่มาของการศึกษาในอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations : ASEAN) ก่อตั้งขึ้นตามปฏิญญากรุงเทพฯ (Bangkok declaration) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2510 โดยมีประเทศผู้ก่อตั้งแรกเริ่ม 5 ประเทศคืออินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์สิงคโปร์และไทย ปัจจุบันมีสมาชิก

ทั้งหมด 10 ประเทศและเป็นกลุ่มเศรษฐกิจภูมิภาคขนาดใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประชากรรวมกันเกือบ 500 ล้านคนซึ่งนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีการประชุมสุดยอดอาเซียนมาทั้งหมดแล้ว 15 ครั้งโดยผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนได้ตกลงกันที่จะจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN community) ซึ่งประกอบด้วย 3 เสาหลักคือ 1) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asean Economic Community : AEC) 2) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (socio-cultural pillar) และ 3) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (political and security pillar) สำหรับการประชุมครั้งที่มีความสำคัญมากที่สุดของอาเซียนคือการประชุมครั้งที่ 13 ณ ประเทศสิงคโปร์เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ.2550 ที่ผู้นำอาเซียนได้ให้การรับรองกฎบัตรอาเซียน ซึ่งทำให้กฎบัตรนี้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและมีกรอบในการดำเนินงานที่ชัดเจนสามารถปรับตัวตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านสังคมเศรษฐกิจและการเมืองซึ่งการรับรองกฎบัตรนี้ก็ยิ่งเปรียบเสมือนเป็นรัฐธรรมนูญของอาเซียนที่วางกรอบพันธะทางด้านกฎหมายและโครงสร้างองค์กรในการจัดระบบการทำงานและบริหารกลไกความร่วมมือระหว่างกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนภายในปี.ศ. 2015 (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ที่จะถึงนี้

การรับรองกฎบัตรอาเซียนถือเป็นพัฒนาการสำคัญที่ส่งผลต่อการให้ความสำคัญกับการศึกษาของอาเซียน ที่กฎบัตรได้มีการบรรจุเรื่องการศึกษาเอาไว้ในบทที่ 1 ข้อย่อยที่ 10 ว่า “เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยความร่วมมือที่ใกล้ชิดยิ่งขึ้นด้านการศึกษา ด้านการเรียนรู้ตลอดชีพ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างพลังประชาชนและสร้างความเข้มแข็งแก่การพัฒนาประเทศและประชาคมอาเซียน” รวมทั้งมีการกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียนซึ่งความสำคัญทางด้านการศึกษาดังกล่าวนี้อาจเป็นหัวใจหลักสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยเฉพาะในเสาหลักด้านประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ตามแผนการจัดตั้งประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (blueprint for ASEAN socio-cultural community) ที่ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอาเซียนไว้ 8 ประการ (ว.อำพรธณ, 2555) ดังนี้

1. จัดให้มีการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. จัดให้มีการส่งเสริมด้านทุนอาเซียนและเครือข่ายด้านการศึกษา
3. จัดให้มีการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างกันและให้มีการพัฒนาเยาวชนอาเซียน
4. จัดให้มีการส่งเสริมความชัดเจนในด้านเป้าหมายการให้การศึกษาอย่างทั่วถึงแก่ประชากรของประเทศสมาชิกในปี พ.ศ. 2558
5. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนด้านการเรียนการสอนในสถาบันระดับอุดมศึกษาของผู้เรียนจากประเทศสมาชิกอาเซียนเป็นเวลา 1 ภาคเรียน (หรือ 1 ปี)
6. จัดให้มีการส่งเสริมความร่วมมือ มีการดำเนินงานในรูปแบบลักษณะที่เป็นเครือข่ายระหว่างสถาบันการศึกษาแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศสมาชิก
7. จัดให้มีการทำหลักสูตรอาเซียนศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา
8. จัดให้มีการพัฒนาระดับผู้นำเยาวชนอาเซียนอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการแข่งขันความรู้ด้านต่างๆ ในระดับเยาวชน

สำหรับความร่วมมือเฉพาะด้านการศึกษาของอาเซียนนั้นได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ทศวรรษแรกของการก่อตั้งประชาคมอาเซียนโดยมีการจัดประชุมด้านการศึกษาอาเซียนครั้งแรกในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2518 ชื่อว่า ASEAN Permanent Committee on Socio-Culture Activities และมีพัฒนาการมาเป็นลำดับอย่างช้าๆ ทั้งกลไกการบริหารจัดการและในเชิงสาระความร่วมมือ โดยในเชิงกลไกการบริหารจัดการนั้นมีความพยายามผลักดันให้ความร่วมมือทางด้านการศึกษาของอาเซียนมีลักษณะที่เป็นทางการและมีผลเชิงนโยบายและในเชิง

ปฏิบัติมากขึ้น ต่อมาเมื่ออาเซียนมีการปรับตัวเชิงโครงสร้างเพื่อให้ความร่วมมือในด้านต่างๆ ของอาเซียน เข้มแข็งขึ้นจึงมีการจัดตั้ง ASEAN Committee on Education (ASCOE) เพื่อเป็นกลไกการบริหารความร่วมมืออาเซียนทางการศึกษาในปี พ.ศ.2532 และต่อมาในปี 2549 จึงได้มีการจัดประชุมรัฐมนตรีศึกษาอาเซียน ครั้งแรกเรียกว่า “Meeting of ASEAN Ministers of Education” ซึ่งจัดในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2549 ในลักษณะคู่ขนานไปกับการประชุมสภารัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งที่ 41 ณ ประเทศสิงคโปร์และมีการจัดต่อเนื่องทุกปี (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 8) จนมาถึงการประชุมสุดยอดอาเซียนในปัจจุบัน ครั้งล่าสุดคือครั้งที่ 15 ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2552 ก็ได้มีการผลักดันเรื่อง “การศึกษา” ให้เป็นเรื่องหลักของการประชุม เนื่องจากการศึกษามีความสำคัญในการสร้างความเป็นประชาคมอาเซียนทั้งในด้านของเสาหลักการเมืองและความมั่นคง เสาหลักทางด้านเศรษฐกิจและเสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ดังนี้

1. ด้านของเสาหลักการเมืองและความมั่นคง คือการส่งเสริมความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของกฎบัตรอาเซียนโดยบรรจุความรู้เรื่องหลักสูตรอาเซียนในหลักสูตรโรงเรียนเผยแพร่ความรู้เรื่องกฎบัตรให้มีความสำคัญต่อหลักการประชาธิปไตยเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชน ส่งเสริมให้ครูมีความเข้าใจอันดีและตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรม ศาสนาและจารีตประเพณีที่แตกต่างกัน จัดประชุมครูผู้นำในเวทีแลกเปลี่ยนอาเซียนอย่างสม่ำเสมอ และจัดงานฉลองวันอาเซียนเทศกาลกิจกรรมอาเซียน (วันที่ 8 สิงหาคม)

2. เสาหลักทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่การพัฒนากรอบทักษะฝีมือแรงงานในแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อนำไปสู่การจัดทำกรอบการยอมรับคุณสมบัติร่วมกันของอาเซียนการส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักเรียนด้วยการพัฒนาบัญชีรายการระดับภูมิภาคของวัสดุสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีในอาเซียน การสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในอาเซียนด้วยความพยายามที่จะปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานอาชีพและการศึกษาในอาเซียน การพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนขีดความสามารถของอาเซียนสู่ระดับภูมิภาคและนานาชาติและตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และการผลักดันให้มีการพัฒนามาตรฐานสมรรถนะร่วมสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษา

3. เสาหลักด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่การพัฒนาเนื้อหาพร้อมด้านอาเซียนสำหรับโรงเรียน การเสนอให้ภาษาของอาเซียนเป็นวิชาเลือกภาษาต่างชาตินิโรงเรียน เสนอให้มีหลักสูตรบัณฑิตศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมของอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษาการส่งเสริมโครงการระดับภูมิภาคที่สร้างความตระหนักในความเป็นอาเซียน (asean awareness) ในหมู่เยาวชนการสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในชุมชนชนบทการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการให้มีการประชุมวิจัยด้านวิชาการของอาเซียนเพื่อส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาในภูมิภาค การส่งเสริมความเข้าใจอันดีและตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นสำคัญอื่นๆ

สำหรับการขับเคลื่อนด้านการศึกษาเพื่อรองรับเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในประเทศไทยนั้นก็ได้มีการจัดเตรียมความพร้อมด้านการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโดยกระทรวงศึกษาธิการได้ร่วมมือกับกรมอาเซียนกระทรวงการต่างประเทศในการเสริมสร้างบทบาทของประเทศไทยในการดำเนินการขับเคลื่อนความร่วมมือด้านการศึกษาในทุกๆระดับในกรอบอาเซียน เช่น การส่งเสริมการจัดหลักสูตรอาเซียน การจัดประชุมวิชาการระดับชาติและระดับภูมิภาคเพื่อสร้างความร่วมมือด้านการศึกษา กิจกรรมระดับผู้นำเยาวชนอาเซียน ส่วนในระดับอุดมศึกษาก็ได้มีการขอความร่วมมือระดับเครือข่ายอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับอาเซียนภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาหลายเครือข่ายที่สำคัญ เช่น ASEAN University Network: (AUN) ซึ่งเป็นเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียน เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ตามเจตนารมณ์ของการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนครั้งที่ 4 ณ ประเทศสิงคโปร์ที่ต้องการสร้างเอกลักษณ์ร่วมของคนอาเซียนพร้อมๆ กับกระชับความ

สามัคคีในระหว่างประเทศสมาชิกผ่านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่ไปกับการสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยชั้นนำและสถาบันการศึกษาระดับสูงของภูมิภาคโดยปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยที่พร้อมให้ความร่วมมือระหว่างกันอยู่แล้วถึง 26 มหาวิทยาลัยและศูนย์ภูมิภาคของซีมีโอด้านอุดมศึกษาและการพัฒนา (SEAMEO Regional center for Higher Education and Development : SEAMEO RIHED) ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพของอุดมศึกษาผ่านกิจกรรมการจัดฝึกอบรมประชุมสัมมนาทำวิจัยและเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารด้านอุดมศึกษาระดับภูมิภาค (พิชราวลัย วงศ์บุญสิน และคณะ, 2555)

รวมทั้งปัจจุบันจากการประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) ครั้งที่ 6/2554 ได้มีการเสนอขอปรับเวลาการเปิด-ปิดภาคเรียนของไทยให้เป็นแบบสากลและสอดคล้องกับสมาชิกประเทศอาเซียนให้มากขึ้น โดยในปีการศึกษา 2557 นี้มหาวิทยาลัยไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงกำหนดเวลาในการเปิด - ปิด ภาคเรียนใหม่จากเดิมภาคเรียนที่ 1 หรือภาคต้นที่มักจะเปิดเรียนในช่วงต้นเดือนมิถุนายน จนถึงเดือนกันยายนของทุกปีก็จะเปลี่ยนเป็นภาคเรียนที่ 1 เปิดในช่วงกลางเดือนสิงหาคม 2557 ไปจนถึงช่วงกลางเดือนธันวาคม 2557 ส่วนภาคเรียนที่ 2 แบบใหม่จะเริ่มต้นในช่วงกลางเดือนมกราคม 2558 และเรียนต่อเนื่องไปจนถึงกลางเดือนพฤษภาคม และจะเริ่มเปลี่ยนรูปแบบการเปิดภาคเรียนรูปแบบใหม่ของไทยตั้งแต่ปีการศึกษา 2557 เป็นต้นไป (ปิตี ศรีแสงงาม, 2556) ซึ่งระบบการเปิด - ปิดภาคเรียนใหม่นี้จะเป็นการช่วยส่งเสริมและสอดคล้องกับกิจกรรมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาการทำการกิจกรรมของนักศึกษาในระดับภูมิภาคอาเซียนผ่านเครือข่ายการศึกษาทั้ง AUN และ SEAMEO RIHED ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะก่อให้เกิดความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันอุดมศึกษาในอาเซียนในลักษณะข้อตกลงที่ทำร่วมกันในระดับสถาบันต่อสถาบันทั้งในส่วนของมหาวิทยาลัยของรัฐและมหาวิทยาลัยของภาคเอกชน ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาสถาบันศึกษาร่วมกัน ในขณะที่เดียวกันการจัดตั้งเครือข่ายมหาวิทยาลัยอาเซียนก็ได้ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาคณาจารย์นักวิชาการและนักศึกษาในระดับอุดมศึกษารวมทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างประเทศสมาชิกด้วยกันเองเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทยในอนาคต

ปัจจัยสำคัญที่เป็นความหวังของประเทศหลังจากการเปิดประตูสู่อาเซียนก็คือการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาและการศึกษาสายอาชีพซึ่งถือเป็นระดับการศึกษาปลายน้ำในการผลิตคนที่มีคุณภาพและมีทักษะฝีมือแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานและการแข่งขันในอาเซียน ดังนั้นอุดมศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมสำหรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปเมื่อมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนและในฐานะการศึกษาเป็นหนึ่งในภาคบริการที่เปิดเสรีให้มีการลงทุนข้ามประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายนักศึกษารวมถึงองค์ความรู้ภาษาและวัฒนธรรมระหว่างกัน ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งกระทบที่สำคัญต่ออุดมศึกษาไทยที่ต้องเตรียมรับมือ ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในฐานะผู้ที่มีบทบาทหลักในการพัฒนาระดับอุดมศึกษาของไทยจึงได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ของอุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 โดยทาง สกอ. ได้กำหนดยุทธศาสตร์หลักในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนไว้ในกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปีฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2551-2565) ใน 3 ยุทธศาสตร์หลักใหญ่ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ดังนี้คือ

ยุทธศาสตร์ 1 การเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานสากล โดยการเพิ่มสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาไทยในระดับที่ใช้ในการทำงานได้พัฒนาทักษะด้านการ

ประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตไทยโดยส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและ วัตถุประสงค์การเรียนการสอนตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน อาชีวและอุดมศึกษา รวมถึงภาษาและความรู้เกี่ยวกับประชาคม อาเซียน การวิจัยด้านอาเซียน การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและการถ่ายโอนหน่วยกิตระหว่างกันตลอดจนการ ส่งเสริมให้นักศึกษาไทยได้แสดงความสามารถในเวทีระดับนานาชาติการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความตระหนักใน การเป็นพลเมืองอาเซียนในโอกาสต่างๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาความเข้มแข็งของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาคมอาเซียน โดย การพัฒนาอาจารย์ให้มีสมรรถนะสากลโดยเพิ่มสัดส่วนอาจารย์ระดับปริญญาเอกให้สูงขึ้น ส่งเสริมให้ศูนย์ความ เป็นเลิศของแต่ละมหาวิทยาลัยสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยร่วมกันกับหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและ เอกชน ทั้งการวิจัยในประเทศและการวิจัยในอาเซียน รวมถึงการสนับสนุนการวิจัยในระดับปริญญาเอก และ ทุนวิจัยที่เผยแพร่ในการประชุมวิชาการระดับภูมิภาค และวารสารวิชาการระดับนานาชาติการเปิดหลักสูตร นานาชาติในสาขาที่เกี่ยวข้องและเป็นที่ต้องการของตลาดในอาเซียนส่งเสริมการจัดหลักสูตรการสอนเป็น 2 ภาษาให้มีความร่วมมือทางวิชาการระหว่างอุดมศึกษาไทยกับอุดมศึกษาอาเซียน ตลอดจนการพัฒนาด้านสิ่ง อำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นนานาชาติและ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 คือการส่งเสริมบทบาทของอุดมศึกษาไทยในประชาคมอาเซียนเช่นให้ประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน การพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันอุดมศึกษาไทยใน อาเซียน เป็นต้นตั้งนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแนวทางปฏิบัติดังกล่าวให้เป็นไปอย่างบรรลุผลแล้ว อุดมศึกษาไทยควรมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังนี้

ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและนักศึกษาเพื่อการแข่งขันการเตรียมความพร้อมด้านทักษะ ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน การรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ.2558 จะมีผลกระทบต่อ การศึกษาไทยในทุกระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะการเปิดเสรีด้านการค้าและ บริการในอาเซียนจะส่งผลให้เกิดการจัดการศึกษาข้ามพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนขยายตัวกว้าง มากขึ้น และการที่อาเซียนเห็นพ้องกันในการกำหนดให้ภาษาในการทำงานของอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษ สื่อ ให้เห็นว่าการศึกษาภาษาต่างประเทศเป็นเรื่องที่จำเป็นทั้งในโลกปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้นการที่เด็กไทยจะ สามารถทำงานในกลุ่มประเทศอาเซียนได้นั้น ทักษะทางด้านภาษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรกทั้ง ในด้านภาษาอังกฤษและภาษาประเทศอาเซียนสำหรับประเทศไทยได้มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทั้งใน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมัธยม และในระดับมหาวิทยาลัยแต่ทักษะภาษาอังกฤษของไทยส่วนใหญ่ยังอยู่ใน ระดับที่ยังไม่สามารถใช้งานได้และอยู่ในอันดับ 8 จากการจัดกลุ่มในประเทศอาเซียน ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้ ภาษาอังกฤษได้ในระดับดีคือ ประเทศสิงคโปร์มาเลเซียและฟิลิปปินส์ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศในอาเซียนก็ได้มี การเตรียมการและดำเนินการพัฒนาขีดความสามารถในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศตน เพื่อ รองรับการเป็นประชาคมอาเซียนมากขึ้นแล้ว เช่น ในประเทศสิงคโปร์มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะความรู้ ด้านภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่ระดับพื้นฐาน และให้นักเรียนมีอิสระที่จะเลือก เรียนภาษาใดภาษาหนึ่งที่ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่ 3 ได้ประเทศมาเลเซียมีจัดการเรียนการสอนวิชา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ ประเทศฟิลิปปินส์มีการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553) ด้านประเทศเวียดนามคนหนุ่มสาวของประเทศเวียดนามให้ ความสำคัญกับการศึกษาในระดับสูงและภาษาอังกฤษมากขึ้นเพราะเชื่อว่าการศึกษาและทักษะทาง ภาษาอังกฤษมีผลต่อการทำงานและการสร้างฐานะของครอบครัวทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองยอมลงทุนเพื่อ การศึกษาแก่บุตรหลานมากขึ้น ส่วนในประเทศอินโดนีเซีย ปัจจุบันได้มีการปรับแก้กฎหมายด้านการศึกษา เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นประชาคมอาเซียน พร้อมกับกำหนดให้มีการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษา

ขั้นพื้นฐานในวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมดซึ่งหากรวมประชากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ดีทั้ง 3 ประเทศคือ มาเลเซียสิงคโปร์และฟิลิปปินส์ก็จะมีแรงงานที่มีประชากรรวมกันเกือบ 120 ล้านคนที่จะสามารถโยกย้ายเข้ามาแข่งขันทำงานในประเทศใดก็ได้ในอาเซียนรวมทั้งประเทศไทยซึ่งก็อาจจะทำให้ส่งผลกระทบต่อการแข่งขันและการเสียเปรียบของบัณฑิตไทยที่จบการศึกษาออกไปในภาคแรงงาน รวมทั้งการเข้ามาของแรงงานในกลุ่มอาเซียนที่ใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนได้ดีย่อมทำให้ได้เปรียบในด้านของการได้รับการจ้างงานที่ดีกว่าค่าจ้างแรงงานที่สูงกว่า ซึ่งหากประเทศไทยยังไม่มี การปรับตัวและส่งเสริมการฝึกทักษะภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียนอย่างจริงจังก็ย่อมทำให้เสียเปรียบในด้านการแข่งขันในตลาดแรงงานไทยและอาเซียนในอนาคตได้

การพัฒนาทักษะความพร้อมด้านการทำงาน

หนึ่งในยุทธศาสตร์หลักในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนที่ สกอ. ได้ระบุไว้ในกรอบแผนพัฒนาอุดมศึกษาของไทย คือการเพิ่มขีดความสามารถของบัณฑิตให้มีคุณภาพมาตรฐานสากล สามารถพัฒนาทักษะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมได้ตั้งนั้นนอกจากการเพิ่มสมรรถนะด้านการใช้ภาษาอังกฤษของบัณฑิตไทยให้อยู่ในระดับที่ใช้ในการทำงานได้แล้ว การพัฒนาทักษะด้านการประกอบวิชาชีพและการทำงานข้ามวัฒนธรรมของบัณฑิตก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากการเลื่อนระบบการเปิด - ปิดภาคเรียนของไทยให้สอดคล้องกับประเทศสมาชิกอาเซียน ส่งผลให้ในอนาคตระยะเวลาสำเร็จการศึกษาและช่วงการทำงานทำของบัณฑิตไทยและบัณฑิตอาเซียนจะอยู่ในช่วงที่ใกล้เคียงกันและอาจจะทำให้เกิดการแข่งขันในการจ้างงานสูง (โครงการสัมมนาทางวิชาการ) ดังนั้นบัณฑิตไทยจะต้องมีทักษะการเตรียมพร้อมในด้านการทำงานสามารถทำงานได้หลายๆอย่างเพราะผู้ที่มีความพร้อมในการทำงานที่ดีกว่าย่อมได้เปรียบในการแข่งขันการจบการศึกษาในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เกรดสูงอาจจะไม่ใช่สิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการจ้างงานในอนาคตแต่ทักษะในการทำงานที่รอบด้านทั้งด้านภาษา เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความพร้อมในเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ เป็นทักษะที่สำคัญมากกว่าในการแข่งขันในตลาดแรงงานทั้งในอาเซียนในประเทศอื่นๆ

ดังนั้นสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัยควรมีการส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะในการเรียนรู้และการทำงานที่พร้อมเมื่อจบการศึกษาออกไปเช่นการส่งเสริมให้นักศึกษามีประสบการณ์ในการทำงานเช่นการไปฝึกสหกิจศึกษาในสถานประกอบการจริงกับนายจ้าง การไปฝึกงานในต่างประเทศกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน บริษัทต่างชาติซึ่งจะทำให้ นักศึกษามีโอกาสไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้นรวมทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นการทำงานข้ามวัฒนธรรมเพราะการเปิดประชาคมอาเซียนนั้นหมายถึงทั่วทั้งภูมิภาคจะต้องมีการเคลื่อนย้ายและเปิดเสรีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การค้าการศึกษาสังคมวัฒนธรรมแรงงานดังนั้นบัณฑิตไทยจึงต้องมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันของประเทศเพื่อนบ้านเพราะการทำงานข้ามวัฒนธรรมสิ่ง ที่จำเป็นอย่างยิ่งที่นอกเหนือไปจากภาษาที่ใช้ติดต่อกันก็คือความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนชาติอื่น โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานของประเทศเพื่อนบ้าน ความรู้ในสาขาวิชาที่เป็นต้องการของตลาดในอาเซียน เป็นต้น

การพัฒนาศุลากรทางด้านการศึกษา

การเปิดประชาคมอาเซียนและการเปิดเสรีด้านการค้าก่อให้เกิดการเปิดเสรีด้านการศึกษาตามมาด้วย โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาการศึกษาในอาเซียนจะกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่และเป็นธุรกิจแบบไร้พรมแดน ที่เป็นการตอบสนองการเปิดเสรีด้านการศึกษาในกรอบอาเซียนและการค้าโลก ซึ่งอาจจะทำให้เกิดกระแสการแข่งขันในการให้บริการด้านการศึกษาในภูมิภาคและการสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนา

มาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษาไปสู่ความเป็นนานาชาติและ World Class University มากขึ้นซึ่งอาจจะส่งผลให้มหาวิทยาลัยไทยจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยให้เข้าสู่ความเป็นสากลและความเป็นนานาชาติทำให้ในอนาคตมหาวิทยาลัยไทยจะต้องมีบุคลากรอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญทักษะทางด้านภาษาและสัดส่วนจำนวนของอาจารย์ที่จบปริญญาเอกและจำนวนอาจารย์ที่มีตำแหน่งวิชาการเพิ่มมากขึ้น เพราะในปัจจุบันนี้สัดส่วนของอาจารย์ในระดับปริญญาเอกและอาจารย์ที่มีตำแหน่งวิชาการของประเทศไทยยังอยู่ในเกณฑ์ระดับต่ำนำโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นอกจากนี้จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาบุคลากรและผลิตภาพบุคลากรเพื่อรองรับการเปิดเสรีอาเซียนของพัชรวิไล วงศ์บุญสิน และคณะ (2555) ยังพบว่า การเปิดเสรีอาเซียนจะทำให้มีอาจารย์และนักศึกษาชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้นซึ่งคาดว่าจะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในทางบวกและทางลบต่อคุณภาพการศึกษาในประเทศไทยและคุณภาพของนักศึกษาไทยโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศไทยที่จะมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เกิดจากการเคลื่อนย้ายบุคลากรและนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นเช่นจากโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษา อาจารย์แต่อย่างไรก็ตามในด้านลบสำหรับมหาวิทยาลัยบางแห่งการเคลื่อนย้ายบุคลากรและนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นอาจทำให้เกิดการสูญเสียบุคลากรและนักศึกษาที่สำคัญไปดังนั้นในแต่ละมหาวิทยาลัยจะต้องมีการเตรียมแผนการรองรับการพัฒนาบุคลากรและการแลกเปลี่ยนเคลื่อนย้ายของบุคลากรเหล่านี้ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ด้านการเตรียมความพร้อมของมหาวิทยาลัย

เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในอนาคตมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมทั้งในปัจจุบันและอนาคตดังนี้

การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนในปัจจุบัน

เมื่อภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษาของการทำงานในอาเซียน ดังนั้นการศึกษาหรือหลักสูตรการสอนของไทยในปัจจุบันอาจจะต้องมีการปรับปรุงหรือมีการส่งเสริมหลักสูตรการสอนที่เป็นภาษาอังกฤษในมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาชีพ 9 สาขา เพื่อให้มีความเป็นสากลสามารถแข่งขันและออกสู่ตลาดอาเซียนได้รวมทั้งหลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยอาจจะต้องมีการเสริมสร้างเนื้อหาและสร้างความเข้าใจให้นักศึกษาของไทยในการตระหนักถึงการเป็นประชาคมอาเซียนร่วมกัน นักศึกษาจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน ไม่ว่าจะเป็นภาษาวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ตลอดจนพฤติกรรมผู้บริโภค รวมทั้งรสนิยมความต้องการบริโภคสินค้า ลักษณะหรือสภาพตลาด การขนส่ง รวมทั้งต้องสามารถวิเคราะห์ผลดีผลเสียของ การรวมตัวกันของอาเซียนได้มหาวิทยาลัยอาจจะมีการส่งเสริมหรือเปิดหลักสูตรการเรียนภาษาต่างๆ เพื่อให้รองรับกับอาเซียนมากขึ้น เช่น ภาษาพม่า ภาษาบาฮาซา ที่ใช้กันในประเทศอินโดนีเซียที่ มาเลเซียและบรูไน (สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2552) มีเน้นการส่งเสริมการเรียนการสอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาชีพมากขึ้นเพราะหนึ่งในหลักในการศึกษาของอาเซียนคือด้านการเรียนรู้ตลอดชีพและการศึกษาเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างพลังประชาชนและสร้างความเข้มแข็งแก่ประชาคมอาเซียน ดังนั้นความรู้และการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าปัจจุบันหลายๆประเทศในอาเซียนได้ให้ความสำคัญต่อการเน้นการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นเช่นในประเทศสิงคโปร์อุตสาหกรรมในสิงคโปร์ล้วนเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังนั้นในประเทศจึงมุ่งผลิตคนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านนี้เพิ่มมากขึ้นด้านประเทศเวียดนามรัฐบาลให้ความสำคัญรวมถึงการส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ตั้งแต่วัยประถมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรีซึ่งขณะนี้เวียดนามมีผู้ที่จบปริญญาเอกด้านวิทยาศาสตร์มากกว่าประเทศ

ไทยและทักษะทางคณิตศาสตร์เทียบเท่ากับประเทศจีน ดังนั้นภาคการศึกษาของไทยจึงต้องมีการเน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์ให้นักเรียน/นักศึกษาของไทยให้มากขึ้น รวมทั้งการรู้เท่าทันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เป็นแนวทางหลักในการศึกษาและพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพในการแข่งขันกับกลุ่มประเทศต่างๆในอาเซียนได้ การปรับปรุงหลักสูตรและคุณภาพทางการศึกษาเพื่อรองรับการเปิดเสรีด้านการศึกษาในอนาคตตามกรอบข้อตกลงการค้าเสรีแห่งภูมิภาคอาเซียนมีผลทำให้สถาบันการศึกษาของไทย ต้องเข้าสู่ยุคของความร่วมมือระหว่างสถาบันในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน และจำเป็นต้องมีการดำเนินงานตามเงื่อนไขตามข้อตกลงร่วมมือดังกล่าว รวมทั้งนโยบายรัฐบาลที่พยายามผลักดันให้เกิดการเปิดเสรีทางการศึกษาเกิดขึ้น เพื่อยกระดับมาตรฐานการศึกษาของประเทศ ตลอดจนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้สถาบัน การศึกษาต่างประเทศที่สนใจเข้ามาลงทุนจัดการศึกษาในประเทศมากขึ้น ซึ่งอาจส่งผลในอนาคตประเทศไทยจะมีการเปิดเสรีด้านการศึกษาและทำให้นักศึกษามีทางเลือกในการเลือกเรียนมหาวิทยาลัยที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น ดังนั้นระบบการศึกษาไทยจึงต้องมีพัฒนาคุณภาพให้สามารถแข่งขันกับมหาวิทยาลัยของประเทศทั้งในและนอกกลุ่มอาเซียนได้ ซึ่งจากการจัดอันดับ 10 มหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพในอาเซียน พบว่าประเทศไทยมี 2 มหาวิทยาลัยที่ติดอันดับ คือ มหาลัยมหิดลอันดับที่ 4 และ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอันดับที่ 5 (Topuniversities, ออนไลน์) และอยู่ในอันดับที่ 42 และ 48 ในเอเชียตามลำดับ หากเทียบการแข่งขันกับกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนแล้วการศึกษาของประเทศไทยยังเป็นรองสิงคโปร์และมาเลเซียซึ่งการเปิดเสรีในธุรกิจด้านการศึกษาจะส่งผลให้มีการแข่งขันด้านการศึกษารุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสิงคโปร์ที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้ชาวต่างชาติที่มีความสามารถโดดเด่นไปศึกษาและทำงานในประเทศได้ เพราะมีการสอนหลักสูตรสองภาษาเช่นภาษาอังกฤษและภาษาจีนซึ่งเมื่อเทียบคุณภาพและมาตรฐานกับค่าเล่าเรียนที่ไม่สูงมากนักทำให้สิงคโปร์เป็นคู่แข่งสำคัญของไทยและหลายประเทศในอาเซียน (มติชน, 2555) นอกจากนี้อุตสาหกรรมในสิงคโปร์ล้วนเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตลอดจนความโดดเด่นด้านการวิจัยทำให้สิงคโปร์เป็นตลาดการศึกษาในภูมิภาคที่น่าเกรงขาม แต่หากเทียบกับประเทศไทยแล้วเราก็ได้เปรียบในด้านภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของอาเซียนที่สามารถเชื่อมโยงประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนและประเทศอาเซียนอื่นๆได้ไม่ยากและมีค่าครองชีพและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาถูกกว่าหลายๆประเทศซึ่งปัจจัยดังกล่าวส่งผลทำให้สถาบันการศึกษาของไทยมีโอกาสเปิดรับนักศึกษาต่างชาติเข้ามาเรียนมากขึ้นโดยจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาจัดทำโดยศูนย์วิจัยกสิกรไทย (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย:ออนไลน์) ที่ได้สำรวจจำนวนนักศึกษาต่างชาติที่เข้ามาเรียนในประเทศไทยทั้งจากสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนจำนวน 103 แห่งพบว่าอัตราเติบโตของการเพิ่มขึ้นของนักศึกษาต่างชาติมีจำนวนเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 25 ต่อปี (เฉลี่ยช่วงปี 2550-2553) โดยนักศึกษาต่างชาติที่สนใจเข้ามาศึกษาในไทยมากที่สุดได้แก่จีนคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 46.3 ของจำนวนนักศึกษาต่างชาติทั้งหมด รองลงมาได้แก่ประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนอันได้แก่ลาว (ร้อยละ 6.5) พม่า (ร้อยละ 6.5) เวียดนาม (ร้อยละ 5.5) และกัมพูชา (ร้อยละ 4.7) แต่หากรวมนักศึกษาที่มาจากกลุ่มประเทศในอาเซียนทั้งหมด พบว่า มีสัดส่วนรวมกันถึงร้อยละ 26.1 ซึ่งก็สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของไทยที่ต้องการการเป็นศูนย์กลางการศึกษาในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และพร้อมที่จะเปิดเสรีการศึกษาให้มีการเคลื่อนย้ายทุนและกำลังคนที่มีความสามารถทางวิชาชีพและด้านภาษาเพิ่มขึ้นโดยการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา (educational hub) โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชาลาว พม่าและเวียดนาม) ที่ตลาดการศึกษาในประเทศเวียดนามกำลังเป็นที่น่าสนใจเพราะคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาในระดับปริญญาโทเพิ่มขึ้นกว่า 139% ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเปิดเสรีด้านการศึกษาของอุดมศึกษาของไทยในอนาคตนั้นหลักสูตรและแนวทางการจัดการศึกษาของไทยควรจะต้องจัด

การศึกษาให้มีความเป็นนานาชาติมากขึ้นเพื่อรองรับกับตลาดทางการศึกษาและการแข่งขันในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อน- จุดแข็งของการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไทยโดย สกอ. พบว่าอุดมศึกษาของไทยมีจุดแข็งที่สามารถแข่งขันได้เช่นมีจุดแข็งในด้านการเรียนการสอนและความเข้มแข็งทางวิชาการในสาขาที่เป็นความต้องการของประเทศเช่นสาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ เวชศาสตร์เขตร้อน เกษตรเขตร้อน การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมเกษตรมีศูนย์ความเป็นเลิศทางวิชาการและศูนย์วิจัยที่มีศักยภาพในการสร้างความร่วมมือทางวิชาการและการวิจัยกับต่างประเทศมีมาตรฐานและความเข้มแข็งทางวิชาการที่เป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ มีหลักสูตรนานาชาติจำนวน 844 หลักสูตรที่พร้อมรองรับนักศึกษาต่างชาติ และเมื่อพิจารณาถึงสาขาที่นักศึกษาต่างชาติสนใจเข้ามาเรียนในไทยพบว่าอันดับ 1 ได้แก่สาขาบริหารธุรกิจ (business administration) ร้อยละ 11.6 รองลงมาได้แก่สาขาภาษาไทย (thai language) สัดส่วน ร้อยละ 7.8 สาขาภาษาอังกฤษ (English language) ร้อยละ 3.7 สาขาธุรกิจระหว่างประเทศ (international business) ร้อยละ 3.7 และสาขาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (thai for communication) ร้อยละ 3.1 โดยเป็นที่น่าสังเกตว่านักศึกษาจากประเทศจีน จะสนใจเรียนสาขาภาษาไทยมากที่สุด สัดส่วนร้อยละ 15.2 ของนักศึกษาจีนทั้งหมด ส่วนนักศึกษาลาวและกัมพูชาสนใจเรียนภาษาอังกฤษมากที่สุด ในขณะที่นักศึกษาพม่าและเวียดนามจะสนใจเรียนสาขาบริหารธุรกิจมากที่สุด ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจุบันวิทยาลัยนานาชาติของไทยที่ส่วนใหญ่ยังให้น้ำหนักให้ความสำคัญกับสาขาทางด้านศิลปศาสตร์อาจจะต้องมีการปรับให้มีความเป็นนานาชาติไม่ใช่เฉพาะเพียงแต่ด้านภาษาเท่านั้นแต่จะต้องมองไปถึงหลักสูตร สาขาอื่นๆ ที่เป็นที่ต้องการในการพัฒนาของชาติและตลาดอาเซียน และจากผลการสำรวจที่พบว่าความต้องการเรียนภาษาไทยเพิ่มมากขึ้นในกลุ่มนักศึกษาจีนและบางส่วนจากประเทศสมาชิกอาเซียนก็อาจจะส่งผลให้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาไทยมีโอกาสไปตั้งสาขาในประเทศสมาชิกอาเซียนเหล่านี้ได้ในอนาคต (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย,ออนไลน์)

การเตรียมพร้อมสำหรับการเปิดเสรีด้านการเคลื่อนย้ายอาชีพตามข้อตกลงยอมรับร่วมกันหรือจากผลการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 9 ณ เกาะบาหลีประเทศอินโดนีเซียได้กำหนดข้อตกลงยอมรับร่วมกันด้านคุณสมบัติในสาขาวิชาชีพหลัก(Mutual Recognition Arrangements : MRAs) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายนักวิชาชีพ หรือแรงงานเชี่ยวชาญผู้มีความสามารถพิเศษของอาเซียนได้อย่างเสรีในการทำงานกลุ่มประเทศอาเซียนทั้ง 10 ประเทศซึ่งสาขาวิชาชีพหลักที่ได้กำหนดครอบคลุมไว้ 8 อาชีพ ได้แก่ อาชีพวิศวกร อาชีพพยาบาล อาชีพสถาปนิก อาชีพนักสำรวจ อาชีพนักบัญชี อาชีพทันตแพทย์ อาชีพแพทย์และได้มีมติภายหลังเพิ่มอีก 1 สาขาวิชาชีพคือผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือเสรีในกลุ่ม 9 อาชีพนั้น มีผลดีต่อไทยไม่น้อยเพราะจะทำให้ผู้จบการศึกษาในสายวิชาชีพทั้ง 9 ตั้งแต่ระดับปริญญาตรีจนถึงปริญญาเอก มีตลาดงานที่เปิดกว้างเพราะหากสามารถสอบผ่านใบประกอบวิชาชีพก็สามารถเข้าไปทำงานในประเทศนั้นได้แต่อุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งคือปัญหาด้านภาษาที่อาจทำให้นักวิชาชีพของไทยไม่สามารถแข่งขันกันแรงงานชาติอื่น ซึ่งมีผลทำให้ตำแหน่งหรือค่าจ้างที่แรงงานไทยได้รับอาจจะต่ำกว่าแรงงานอาเซียนด้วยกันซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของกระทรวงแรงงาน (ศิริเชษฐ์ สังขะมาน และคณะ, 2555) ที่พบว่าการเปิดประชาคมอาเซียนในปี 2558 จะส่งผลทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรีทำให้ตลาดแรงงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้นซึ่งข้อได้เปรียบของแรงงานไทยคือมีจุดเด่นในเรื่องการมีอัธยาศัยที่ดีมีใจรักงานบริการปรับตัวและเรียนรู้งานต่างๆ ได้เร็วแต่มีจุดอ่อนคือด้านทักษะภาษาอังกฤษ เทคโนโลยีสารสนเทศ (ไอที) ระเบียบวินัยและการบริหารงาน ไม่กล้าตัดสินใจและขาดการวางแผนอย่างเป็นระบบ ส่วนผลกระทบต่อภาคแรงงานไทยด้านลบนั้นจะทำให้มีการแข่งขันกันสูงในด้านการจ้างงาน เนื่องจากการเข้ามาทดแทนของแรงงานที่มีค่าตอบแทนต่ำกว่าไทยและอาจจะทำให้แรงงานไทยบางประเภทถูกแย่งงานอาชีพได้เช่นแพทย์ชาวต่างประเทศมีสัญชาติสิงคโปร์

อาจจะโอนย้ายเข้ามาทำงานในประเทศไทย หรือพยาบาลจากประเทศฟิลิปปินส์เพราะเป็นประเทศที่ผลิตพยาบาลส่งออก และทำให้บุคลากรวิชาชีพบางส่วนอาจจะเคลื่อนย้ายออกไปทำงานต่างประเทศไปยังประเทศที่ให้ค่าตอบแทนสูงอย่างประเทศสิงคโปร์มาเลเซียก็มีผลต่อการขาดแคลนแรงงานในประเทศในบางสาขาเช่นปัจจุบันประเทศไทยยังขาดแคลนบุคลากรในกลุ่มแพทย์พยาบาล และทันตแพทย์เป็นจำนวนมากเนื่องจากในแต่ละมหาวิทยาลัยไม่สามารถผลิตบุคลากรทางการแพทย์พยาบาลและทันตแพทย์ได้ตามความต้องการได้ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยสาขาวิชาชีพแพทย์ยังขาดแคลนอยู่ที่ 11,974 อัตรา พยาบาลวิชาชีพ 21,628 อัตรา และทันตแพทย์ที่ 3,267 อัตรา (มติชน, 2555) นอกจากนี้ยังพบว่าในด้านของภาษาของแพทย์และพยาบาลไทยที่มีทักษะในการใช้ภาษายังมีน้อยส่วนพยาบาลแม้จะมีจุดเด่นด้านทักษะการทำงานการมีจิตใจอ่อนโยนและรักการบริการแต่ปัญหาด้านภาษาทำให้มหาวิทยาลัยที่เปิดหลักสูตรเหล่านี้จะต้องมีการสอนภาษาเพิ่มเติมหรือเปิดหลักสูตรที่เป็น 2 ภาษามากยิ่งขึ้นเพื่อให้พยาบาลไทยสามารถแข่งขันกับต่างประเทศไทย รวมทั้งรัฐบาลและมหาวิทยาลัยควรมีนโยบายสนับสนุนมาตรฐานและคุณภาพการศึกษาสำหรับวิชาชีพที่สามารถย้ายแรงงานฝีมืออย่างเสรีในประชาคมอาเซียนเพื่อรองรับการแข่งขันที่เพิ่มสูงขึ้นสำหรับวิชาชีพเหล่านี้รวมทั้งการเทียบเคียงระบบการศึกษาและใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเพื่อรองรับบัณฑิตของไทยให้สามารถไปทำงานประเทศนั้นๆ ได้ตั้งนั้นจากประเด็นต่างๆ ที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้อุดมศึกษาของไทยจึงควรเร่งให้มีการทบทวนปรับปรุงการกำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์อาเซียนในระดับอุดมศึกษาและนโยบายการพัฒนาประเทศเพื่อเตรียมตัวรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนทั้งในด้านของการเตรียมการแลกเปลี่ยนเคลื่อนย้ายบุคลากรนักศึกษาต่างชาติและนโยบายความร่วมมือทางด้านการศึกษาวิจัย กับมหาวิทยาลัยในประเทศเพื่อนบ้านที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยและบุคลากรทางการศึกษาของไทยเพื่อการรองรับการพัฒนาและเข้าสู่การแข่งขันกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนในอนาคตได้

สรุปการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 ที่กำลังจะถึงนี้ส่งผลให้ประเทศไทยจึงต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการศึกษาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนี้เป็นถือได้ว่าเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะการศึกษานั้นถือว่าเป็นกระบวนการพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นแรงในการขับเคลื่อนและผลักดันประเทศในการพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาประเทศในอนาคต การศึกษาในระดับอุดมศึกษาถือได้ว่าเป็นระดับการศึกษาที่เป็นหน่วยระดับสูงสุดและเป็นหน่วยการศึกษาหนึ่งที่มีส่วนสำคัญที่มีหน้าที่จะผลิตคนหรือบัณฑิตที่มีคุณภาพที่เป็นแรงงานสำคัญในการแข่งขันและพัฒนาประเทศ ซึ่งการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปีที่จะถึงนี้ย่อมส่งผลกระทบต่ออุดมศึกษาของไทยต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเตรียมการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการเปิดเสรีด้านการศึกษากการแลกเปลี่ยนนักศึกษาการแลกเปลี่ยนทรัพยากรบุคคล อาจารย์นักวิจัย การเคลื่อนย้ายฝีมือแรงงาน รวมทั้งการเกิดขึ้นของการสร้างเครือข่ายละความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยและในระดับภูมิภาคซึ่งแน่นอนว่าหากมีการเตรียมความพร้อมที่ดีย่อมทำให้มหาวิทยาลัยบุคลากร นักศึกษาของไทยสามารถก้าวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงและพร้อมและเรียนรู้ที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาและการแข่งขันได้ในอาเซียนได้อย่างมั่นใจได้ในอนาคตได้อย่างแน่นอน

รายการอ้างอิง

- ปิติศรีแสงงาม. (2556). เตรียมรับ ชัยบุรุก ทูกว่ายไทย-อาเซียน. กรุงเทพฯ: บ้านพระทิตย
- พัชราราลัย วงศ์บุญสินและคณะ. (2555). โครงการวิจัยการพัฒนาบุคลากรและผลิตภาพบุคลากรเพื่อรองรับ การเปิดเสรีอาเซียน .กรุงเทพฯ:ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มติชนสุดสัปดาห์.(2555).อุดมศึกษาไทยสู่ประชาคมอาเซียน โอกาสหรือภัยคุกคาม. มติชนสุดสัปดาห์,35 (12653),
- ว.อำพรธน (บรรณาธิการ). (2555).การศึกษาไกลไกลการขับเคลื่อนการสร้างประชาคมอาเซียน.กรุงเทพฯ:แสงดาว
- ศิริเชษฐ์สังฆะมานและคณะ. (2555).งานวิจัยโครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานสู่การเป็น ประชาคมอาเซียนหน้า.กรุงเทพฯ:กระทรวงแรงงาน
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย.(2556).การศึกษาไทย:โอกาสและความท้าทาย ภายหลังจากเข้าสู่ประชาคมอาเซียน. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:<http://www.ksmecare.com/Article/82/27813> (วันที่ค้นข้อมูล: 18 ตุลาคม2561).
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็น ประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ.2558.กรุงเทพฯ:ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อท
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2556).การศึกษา:การสร้างประชาคมอาเซียน 2558.กรุงเทพฯ:สำนัก ความสัมพันธ์ต่างประเทศ